

Ισοσυλλαβία και ανισοσυλλαβία στην κοινή νεοελληνική

1. Εισαγωγικά

Η κοινή νεοελληνική (ΚΝΕ) παρουσιάζει στην κλίση, παραγωγή και σύνθεση την αντίθεση ισοσυλλαβισμού και ανισοσυλλαβισμού των τύπων του ίδιου λεξήματος, χαρακτηριστικό που χρησιμοποιήθηκε από πολλούς γλωσσολόγους στην ταξινόμηση των κλιτικών παραδειγμάτων και σχηματισμών, είτε ως αρχική βάση της κλίσης ονομάτων (Μ. Φιλήντας, Α. Τσοπανάκης) είτε ως δευτερεύουσα διαφοροποίηση (Μ. Τριανταφυλλίδης). Η αντίθεση αυτή, που εμφανίζεται και σε άλλα μέρη του λόγου, υπήρχε ήδη στα αρχαία ελληνικά (ΑΕ), έχει όμως εξελιχθεί και τροποποιηθεί στα νέα ελληνικά (ΝΕ).

Κατά τον Τριανταφυλλίδη (1991, 225· 228), «τα ανισοσύλλαβα έχουν σε όλες τις πτώσεις του πληθυντικού μια συλλαβή περισσότερο παρά στην ονομαστική του ενικού», και η αιτία του ανισοσυλλαβισμού είναι η επιδίωξη «να φυλάγεται σε πολλά νεότερα σχηματιστικά παραδείγματα ακόμη και στον πληθυντικό το καταληκτικό φωνήεν του ενικού που αλλιώς θα φυλαγόταν μόνο στον ενικό». Ανισοσυλλαβισμός όμως δεν εμφανίζεται μόνο στα ουσιαστικά αλλά και σε άλλα κλιτά μέρη του λόγου, όπως και σε αντιθέσεις δημοτικών – λόγιων τύπων, π.χ. *σχολειό* – *σχολείο*, δημοτικών – λαϊκών, π.χ. *περνώ* – *περνάω*, δημοτικών – ξένων, π.χ. *μανσόφι* – *μανσόν*, λόγιων – ξένων, π.χ. *Γήθιος* – *Γκέτε*, λαϊκών – ξένων, π.χ. *κονιάκι* – *κονιάκ*, *σοφέρης* – *σοφέρ* κλπ.

Η εξέταση του ισοσυλλαβισμού και ανισοσυλλαβισμού σε όλη την έκταση της γραμματικής της ΚΝΕ μας οδηγεί και στην εξέταση άλλων κατηγοριών, π.χ. της ρίζας και του θέματος κλπ., όχι όμως στις αντιθέσεις συνωνύμων, γιατί σε αυτές δεν συναντούμε τα ίδια λεξήματα (πρβ. και απλές και σύνθετες λέξεις με το ίδιο δεύτερο συνθετικό).

2. Ισοσυλλαβία – ανισοσυλλαβία και γλωσσικές κατηγορίες

Η αντίθεση που εξετάζουμε σχετίζεται με αριθμούς, πτώσεις, πρόσωπα, αλλά και με τις διακρίσεις ουσιαστικού – επιθέτου, ονόματος – ρήματος, κλιτού – άκλιτου, ουδέτερου – φορτισμένου κλπ. Χρειάζεται λοιπόν να εξετάσουμε όλο το φάσμα των περιοχών όπου εμφανίζεται η αντίθεση, πρίν διαμορφώσουμε απόψεις και υποθέσεις σχετικά με τα γενικά χαρακτηριστικά των φαινομένων και τους κανόνες και τις αιτίες που τα διέπουν, παίρνοντας υπόψη και άλλα χαρακτηριστικά, που πιθανώς παίζουν κάποιο ρόλο (εξέταση ποικιλίας: διπλομορφίες κλπ., ανεξήγητες διαφορές, τονισμούς, φορτίσεις κλπ.).

2.1 Ουσιαστικά

Ο ανισοσυλλαβισμός έχει παρατηρηθεί και σχολιαστεί κυρίως σε σχέση με την κλίση των ουσιαστικών (βλ. 1). Έτσι ο Τριανταφυλλίδης (1991, 231–260) διακρίνει ανισοσύλλαβα (με δύο θέματα) στα:

- αρσενικά: σε -ας (όλα τα οξύτονα, όπως *ψωμάς*, *παπάς* κλπ., επαγγελματικά, μεγεθυντικά, ξενικά, παροξύτονα όπως *ρήγας*, *κάλφας*, *μπάρμπα* και προπαροξύτο-

να όπως *τσέλιγκας, πρωτόπαπας*), σε -ης (οξύτονα: επαγγελματικά σε -τής, παροξύτονα όπως *νοικοκύρης* κλπ., επαγγελματικά σε -άρης, υποκοριστικά σε -άκης, προπαροξύτονα όπως *φούρναρης, κοτσάμπασης*), σε -ές (γενικά), σε -ούς όπως *παππούς*, λόγια σε -ων όπως *λέων*, σε -ας όπως *γίγας* κλπ. Τα σε -ος είναι ισοσύλλαβα. Ποικιλία: *πραματευτής, πληθ. πραματευτές / πραματευτήδες / πραματευτάδες αφέντης, πληθ. αφέντες / αφεντάδες· λεβέντης, πληθ. λεβέντες, γεν. λεβέντηδων·*

- *θηλυκά: σε -ά (π.χ. οκά, γιαγιά, μαμά, νταντά), σε -α (π.χ. δασκάλα, πληθ. δασκάλες, γεν. δασκαλισών· κοπέλα, πληθ. κοπέλες, γεν. κοπελισών – κοπελούδες). Ποικιλία: σε -α (κυρά, πληθ. κυρές / κυράδες· θειά, πληθ. θειές / θειάδες· πεθερά, πληθ. πεθερές / πεθεράδες), σε -η (νύφη, πληθ. νύφες / νυφάδες· αδελφή, πληθ. αδελφές / αδελφάδες, γεν. αδελφών [περισσότερο για το αρσενικό] / αδελφάδων), σε -ω (Μαριγιά, πληθ. Μαριγιάδες / Μαριγιούλες), σε -ού (αλεπού, πληθ. αλεπούδες, πολλά επαγγελματικά, μεγεθυντικά, θηλυκά απο αρσενικό σε -άς, -ής, όπως *αυγουλού, καπελού, γλωσσού, φωνακλού, κουρελού*, σύνθετα όπως *κοκκινομαλλού*), σε -έ (γενέ, πληθ. γενέδες· βαλιδέ, πληθ. βαλιδέδες), αρχαιοκλιτα σε -η (*δύναμη*, γεν. *δυνάμεως*, πληθ. *δυνάμεις – γεν. δυνάμεων*). Ισοσύλλαβα: σε -α, -η όπως *ώρα, βροχή*, και διπλόμορφα όπως *Άρτεμη – Αρτέμιδα·**
- *ουδέτερα: σε -μα (π.χ. όνομα), σε -σιμο (π.χ. γράψιμο), σε -ας (π.χ. κρέας), φώς, πληθ. φώτα, πρβ. και λόγια όπως *όν, πληθ. όντα, πάν, πληθ. πάντα, φωνήεν, πληθ. φωνήεντα, οξύ, πληθ. οξέα* κλπ. Ισοσύλλαβα: σε -ο (π.χ. βουνό), σε -ος (π.χ. μέρος). Ιδιαίτερα πρέπει να παρατηρήσουμε τα:*
- *διπλόμορφα: γέροντας – γέρος, δράκοντας – δράκος, ημέρα – μέρα (βλ. και 3)·*
- *διπλοκατάληκτα: καπετάνιος, πληθ. καπετάνιοι – καπεταναίοι, αράπης, πληθ. αράπηδες – αραπάδες (βλ. 3).*

2.2 Κύρια ονόματα

Η αντίθεση ισοσύλλαβων και ανισοσύλλαβων τύπων εμφανίζεται και στα κύρια ονόματα: βαφτιστικά, οικογενειακά, εθνικά, τοπωνύμια, όπως στον πληθυντικό αρσενικών σε -άς (π.χ. *Παλαμάδες*), σε -ας (π.χ. *Γρίβηδες / Γριβαίοι*), σε -ής (π.χ. *Δαγκαβήδες*), σε -ης (π.χ. *Γιάννηδες, Δραγουμήδες, Μποτσαραίοι, Βασίλης / Βασίληδες – Βασίλειος / Βασιλείοι*), σε -ές (π.χ. *Τσελεμεντέδες*), σε -ες (π.χ. *Δαπόντηδες, Δεδαίοι*), σε -ους (π.χ. *Καμπουρογλαίοι*), σε -ου (*Σταύρου, πληθ. Σταυραίοι*), σε -ος (π.χ. *Αγγελοπουλαίοι*), θηλυκών σε -ού (π.χ. *Ραλλούδες, Μιχαλούδες*), σε -έ (π.χ. *Βαλιδέδες*). Τα άλλα θηλυκά είναι ισοσύλλαβα όπως και τα ουδέτερα, που μπορεί να είναι και άκλιτα.

2.3 Επίθετα

Τα επίθετα είναι ισοσύλλαβα, εκτός από τις περιπτώσεις του τύπου *ζηλιάρης*, πληθ. *ζηλιάρηδες – ζηλιάρια*, πληθ. *ζηλιάρες – ζηλιάρικο*, πληθ. *ζηλιάρικα* (πρβ. ουσιαστικά σε -άρης και το επίθετο *ζηλιάρικος, ζηλιάρικη, ζηλιάρικο*).

2.4 Αντωνυμίες

Οι αντωνυμίες παρουσιάζουν ισοσυλλαβία (οριστικές, δεικτικές, αναφορικές, ερωτηματικές, άκλιτες) και ανισοσυλλαβία στις προσωπικές εκτός των εγκλιτικών μορφών (αλλα πρβ. *δές τον!* και *δές τονε*, λαϊκότερο), *εγώ, εμένα, εμείς* και *εσύ, εσένα, εσείς*, αλλα πρβ. και τους τύπους *μένα, σένα*, όπως και *εμένανε, εσένανε, αυτόνα / αυτόνανε*, ενώ το *αυτός, αυτή, αυτό* είναι ισοσύλλαβο, βλ. 3) και στις αόριστες (ορισμένες μόνο μορφές: *μία* αλλα και *μιά, κανέννας* αλλα και *κανείς, καμία* αλλα και *καμιά, καθεμία* αλλα και *καθεμιά*, πρβ. και *κάθε μία / κάθε μια, κάμποσοι / καμπόσοι – καμπόσηδες, τόσοι – τόσηδες*, με διαφορετικές φορτίσεις, ενώ οι άλλες είναι ισοσύλλαβες).

2.5 Ρήματα

Η πολυτυπία του ρήματος στην ΚΝΕ παρουσιάζει μεταξύ άλλων χαρακτηριστικών και την αντίθεση ισοσυλλαβίας – ανισοσυλλαβίας, π.χ. *γραφόταν / γράφονταν – γραφότανε / γραφόντανε – γράφονταν – γραφόντουσαν* (το οποίο είναι και σαφέστερο, εφόσον χρησιμοποιείται μόνο για τον πληθυντικό, και ίσως διαδίδεται για αυτό τον λόγο).

Στα ρήματα συναντούμε ανισοσυλλαβισμό τύπων ενικού – πληθυντικού (ή μονοσυλλαβισμό τύπων κατα αριθμό) αρκτικών χρόνων, π.χ. *έχω, έχεις, έχει – έχουμε, έχετε, έχουν* αλλα και *έχουνε*, και ισοσυλλαβισμό ιστορικών χρόνων, π.χ. *έδενα, έδενες, έδενε, δέναμε, δένατε, έδεναν* αλλα και *δένανε, έδεσα, έδεσες, έδεσε, δέσαμε, δέσατε, έδεσαν* αλλα και *δέσανε*, πρβ. και *δένε – δένετε* αλλα *δέσε*, πληθ. *δέστε, δέσω, δέσεις, δέσει – δέσουμε, δέσετε, δέσουν* αλλα και *δέσουνε μπώ, μπείς, μπεί – μπούμε, μπείτε, μπούν* αλλα και *μπούνε αγαπώ, αγαπάς, αγαπά – αγαπούμε, αγαπάτε, αγαπούν* αλλα και *αγαπάνε ή αγαπούνε* κλπ. Η εικόνα αυτή δέν εμφανίζεται σε περιπτώσεις όπως *δένομαι, δένεσαι, δένεται – δενόμαστε, δένεστε, δένονται* και αντίθετα *δέθηκα, δέθηκες, δέθηκα – δεθήκαμε, δεθήκατε, δέθηκαν* αλλα και *δεθήκανε, δενόμουν, δενόσουν, δενόταν ή δενόνταν* αλλα και *δενότανε ή δενόντανε – δενόμαστε ή δενόμασταν, δενόσαστε ή δενόσασταν, δένονταν* και *δενόντανε· καίω, καίς, καίει, καίμε, καίτε, καίν* και *καίνε* αφήνω κλπ. και *άφησα* κλπ. – *αφήνουμε* κλπ. και *αφήσαμε* κλπ. πρβ. και *βγαίνω – βγήκα, βλέπω – είδα, έρχομαι – ήρθα, γίνομαι – έγινα, διαβαίνω – διάβηκα, κάθομαι – κάθισα, κατεβαίνω – κατέβηκα, λαβαίνω – έλαβα* κλπ. (κυρίως ανώμαλα ρήματα).

Η πολυτυπία εμφανίζεται και σε περιπτώσεις όπως *διέτρεξαν / διατρέξαν / διατρέξανε· πάω / πά_ω / πά^ω* (να *πάρω*), *πάς, πάει / πά_ει / πά* (να *πάρει*), *πάμε, πάτε, πάν* και *πάνε* πρβ. και *πάντε! – πάντε!*

2.6 Παραγωγή και σύνθεση

Η παραγωγή δημιουργεί συχνά πολυτυπίες με τη χρήση ισοδύναμων επιθημάτων (βλ. όμως και 3), όπως στα ισοσύλλαβα *ανακατεύω / ανακατώνω, ζυγίζω / ζυγιάζω, ρεμπελεύω / ρεμπελιάζω, σπάνω / σπάζω, αρχίζω / αρχινώ, παρκάρω / παρκέρνω, μαζεύω / μαζώνω* (δημοτικό – λαϊκό) και στα ανισοσύλλαβα *σιωπώ / σιωπαίνω, γυρίζω / γυρνώ, κοιτάζω / κοιτώ, βογκώ / βογκίζω, μηνύω / μηνύω* (δημοτικό – λόγιο), πρβ. και *ξεχνώ /*

ξεχνάνω, σφαλώ / σφαλίζω, κρεμώ / κρεμάζω, σχολνώ / σχολάζω κλπ. (και με διαφορετικές σημασίες: βαρώ – βαραίνω, αγαπώ – αγαπίζω κλπ.), πεισμώνω / πεισμάτωνών αλλα μπαλώνω / ? μπαλωματίζω / *μπαλωματώνω. Στα ονόματα έχουμε περιπτώσεις όπως τα ισοσύλλαβα πατεράκης / πατερούλης, γατίτσα / γατούλα κλπ., πρβ. και ανισοσύλλαβο βδέλλα / αβδέλλα κλπ. με προθετικό φωνήεν (βλ. 2.1).

Στη σύνθεση εμφανίζονται διπλοτυπίες με την αντίθεση ισοσυλλαβίας – ανισοσυλλαβίας, π.χ. τα ισοσύλλαβα μακρυλαίμης / μακρολαίμης (αλλα γλυκομίλητος / *γλυκυμίλητος) κλπ. και τα ανισοσύλλαβα μαλαμοκαπνισμένος / μαλαματοκαπνισμένος, αλεπόπουλο / αλεπουδόπουλο, καφεδόμπρικο / καφέμπρικο και ? καφόμπρικο (πρβ. καφεκούτι αλλα *καφεκούτι).

Παραγωγή και σύνθεση θέτουν το πρόβλημα των ριζών και θεμάτων που παίρνουν μέρος σε αυτές, πρβ. πατέρ-ας / πατέρ-α / πατέρ-ες / πατερ-άδες αλλα πατέρα-ς / πατερά-δες (βλ. Σετάτος 1998), και της ερμηνείας (αιτιών) της ποικιλίας, π.χ. έχει παρατηρηθεί (βλ. Τριανταφυλλίδης 1991, 108–109) ότι συνήθως τα παράγωγα και συχνά τα σύνθετα χρησιμοποιούν το θέμα του ανισοσύλλαβου τύπου ή την αντίθεση προς αποφυγή σύγχυσης (π.χ. Γαλλάκι – γαλατάκι, αλλα και γαλόχορτο, παπίστικός = του Πάπα – παπαδίστικός = του παπά) ή για σαφήνεια καταλήξεων (π.χ. αδελφών – αδελφάδων, πεθερών – πεθεράδων: αρσενικό – θηλυκό), πρβ. και ποντάρω / ποντέρνω (ενεστώτας) – πόνταρα / πόντερνα (παρατατικός) – πόνταρα (αόριστος).

3. Διαφορές σημασιών και φορτίσεων

Η αντίθεση ισοσυλλαβίας – ανισοσυλλαβίας χρησιμοποιείται στην ΚΝΕ για τη διάκριση (βλ. και 2.6):

- γραμματικών κατηγοριών, π.χ. κατοικώ (αμετάβατο) – κατοικίζω (μεταβατικό), βρομώ – βρομίζω
- σημασιών: Παπαγιάννης (= ο παπás Γιάννης, πρβ. βαφτιστικά) – Παπαδογιάννης (= ο Γιάννης του παπά, πρβ. επώνυμο), δεσπότες (= τύραννοι) – δεσποτάδες (= αρχιερείς), αράπηδες (= νέγροι) – αραπάδες (= κάτοικοι της Αιγύπτου), ψηφώ – ψηφίζω, γέροντας (κατα την ηλικία και την κοινωνική θέση) – γέρος (κατα την ηλικία)
- κυριολεξίας – μεταφοράς: ανεβάζω – αναβιβάζω
- φορτίσεων (διάκριση επιπέδων της γλώσσας: δημοτικά – λόγια – λαϊκά – ξένα – διαλεκτικά κλπ. στοιχεία): σχολειό (δημοτικό) – σχολείο (λόγιο) – σκολειό (λαϊκό), αγαπώ (δημοτικό) – αγαπάω (λαϊκό), αυτόν (δημοτικό) – αυτόνα (λαϊκό), ποιού (δημοτικό) – ποιανού (λαϊκό), δώσαν (δημοτικό) – δώσανε (λαϊκό), απέκλεισαν (λόγιο) – απόκλεισαν (δημοτικό) – αποκλείσανε (λαϊκό), πρβ. και αποκλείσαν (δημοτικό, με κάποια έμφαση), εκκλησία (δημοτικό και λόγιο με την αρχαία σημασία 'Εκκλησία του Δήμου') – εκκλησιά (λαϊκό) κλπ. (τα δημοτικά είναι τα πιό ουδέτερα, πρβ. δεχόμουν και δεχόμουνα στον καθημερινό διάλογο, ποιητική γλώσσα κλπ.).

Οι φορτίσεις είναι κάποτε αμφίβολες ή απροσδιόριστες, π.χ. καφεκούτι (κουτί του καφέ) – καφεδοκούτι (ίσως με πολλά είδη καφέ), γαλατάς (πωλητής γάλατος) – γαλάς (που του αρέσει το γάλα),πραματευτές (ουδέτερο) –πραματευτήδες (λαϊκό) –πραματευτάδες (λογιότερο, επαγγελματική κατηγορία με επίσημα χαρακτηριστικά), πα-

τέρες (ουδέτερο) – πατεράδες (έμφαση στα χαρακτηριστικά του πατέρα), καπετάνιοι (ουδέτερο) – καπεταναίοι (επαγγελματική κατηγορία), ναύτες (ουδέτερο) – ναυταίοι (λαϊκό), γονείς (δημοτικό) – γονέοι (λαϊκό), νομάτοι (λαϊκό) – νοματαίοι (επίταση, έμφαση), μάνες (συνήθως επίθετο + μάνες, π.χ. *χαροκαμένες μάνες*: πίο ουδέτερο = ατομικές περιπτώσεις μάνας) – μανάδες (συνήθως χωρίς επίθετο: προσωποποιήσεις της μάνας ως σύνολο) – μητέρες (ουδέτερο: όρος συγγένειας).

Χρήσιμη είναι και η εξέταση των αδύνατων και σπάνιων σχηματισμών, όπως *παπαδοπούλα* αλλά όχι **παποπούλα* (< *Πάπας*!), *παππουδάκι* αλλά όχι **παππουδούλης*, *δενόμουν(α)* (συνηθισμένο) – *δένουμουν* (σπανιότερο).

4. Προέλευση

Για την προέλευση του -δες έχουν γίνει και μπορούν να γίνουν πολλές υποθέσεις (ίσως συνέβαλαν πολλοί παράγοντες): αναλογική επέκταση των αρχαίων ιωνικών τύπων σε -ᾶδες και -οῦδες (βλ. Χατζιδάκις 1907, 15 κ.ε.· Triandaphyllidis 1949), διατήρηση παλαιών φωνηέντων (βλ. Τριανταφυλλίδης 1991, 226, πρβ. όμως και κλητικές *πατέρα!*, *πατέρες!* / *πατεράδες!* / *μητέρα!*, *μητέρες!* / *μητεράδες!* / *κυρά!*, *κυράδες!* / *γιαγιά!*, *γιαγιάδες!* / *μάνα!*, *μανάδες!*), σαφήνεια καταλήξεων (πρβ. *κυρές* – *κυράδες*, πρβ. *κυρά*), ξένα δάνεια (πρβ. τουρκ. *ρασα* – *ραζαλαρ*, *bey* – *beyler* κλπ. με τα *πασάς* – *πασά-δες*, *μπέης* – *μπέη-δες*, *οκά* – *οκά-δες* κλπ.), σχήματα (π.χ. η αντίθεση ενικού – πληθυντικού στα ρήματα επιφέρει τύπους όπως *δώσανε*, βλ. 2.3 και 3, αλλά πρβ. και τη θεωρία της τάσης προς ανοιχτές συλλαβές στη νέα ελληνική).

Ισοσυλλαβία και ανισοσυλλαβία παρατηρούμε και στην αρχαία ελληνική κλίση (ισοσύλλαβα: -ας / -ης, -ᾶ / -ᾷ / -η, -ος, -ον, συνηρημένα, αττικόκλιτα· ανισοσύλλαβα: -ς (-ς / -Ø), πτώσεις ενικού -ος, -ι, -ᾶ / -ν, ουδέτερα -ος, -ι, πτώσεις πληθυντικού -ες, -ων, -σι, -ᾶς, ουδέτερα -ᾶ, -ων, -σι κλπ.), όχι όμως με τις μορφές της ΚΝΕ, πρβ. *εὔνοος* – *εὔνοα*: *βαθύς* – *βαθέος*, θηλ. *βαθεῖα*, πληθ. *βαθεῖς* – *βαθέων*· *εὔβοτρος* – *εὔβότρος*: *πᾶς* – *παντός*, θηλ. *πᾶσα*, πληθ. *πάντες*, (*πᾶσαι*), *πάντα*: *χαρίεις* – *χαρίεντος*, θηλ. *χαρίεσσα*, πληθ. *χαρίεντες*, (*χαρίεσαι*), *χαρίεντα* κλπ.· *βλάξ* – *βλακός*· *πένης* – *πένητος*, πληθ. *πένητες*: *φυγάς* – *φυγάδος*, πληθ. *φυγάδες*· *κόλαξ* – *κόλακος*, πληθ. *κόλακες*· *μέλας* – *μέλανος*, θηλ. *μέλαινα*· *εὐδαίμων* – *εὐδαίμονος*· *ἄχειρ* – *ἄχειρος*· *ἀληθής* – *ἀληθέος*· *μέγας* – *μεγάλου*, θηλ. *μεγάλη*, πληθ. *μεγάλοι*, *μεγάλοι*, *μεγάλα* κλπ.· *μετοχές* σε -ας, -ασα, -αν· -είς, -εῖσα, -έν· -οὐς, -οῦσα, -όν· -ύς, -ῦσα, -ύν· -ων, -ουσα, -ον· -ῶν, -ῶσα, -ῶν· -ῶν, -οῦσα, -οῦν· -ῶς, -ῶια, -ός κλπ. Η νέα ελληνική στην ΚΝΕ έτρεψε όλα τα ανισοσύλλαβα σε ισοσύλλαβα αλλά πρόσθεσε νέα ανισοσύλλαβα: *πατέρας* – *πατεράδες*, *πασάς* – *πασάδες*, *κυρά* – *κυράδες*, *φούρναρης* – *φουρνάρηδες*, *νοικοκύρης* – *νοικοκύρηδες* (αλλά *νοικοκυρά* – *νοικοκυρές* / *νοικοκυράδες*), *νύφη* – *νυφάδες*, *μάνα* – *μάνες* / *μανάδες*, *παραματευτής* – *πραματευτές* / *πραματευτήδες* / *πραματευτάδες*. Ίσως η αρχαία ελληνική τρίτη κλίση (συμφωνικά θέματα) άλλαξε εξαιτίας μιας τάσης προς ισοσυλλαβισμό, πρβ. *πατήρ* / *πατρός* – *πατέρα*, *βέλος* / *βέλους* < **βέλεσος*. Ο κατοπινός ανισοσυλλαβισμός εξυπηρετεί την ίδια τάση προς καθαρότητα θέματος και κατάληξης. Οι εξαιρέσεις αποτελούν επιβεβαίωση του κανόνα, πρβ. ουδέτερα σε -σιμο και -μα (οι τύποι όπως *πραματευτάδες* απο αναλογία). Στα ρήματα η τάση είναι προς διάκριση χρόνων και αριθμών, ρηματικών ουσιαστικών και επιθέτων.

5. Συμπεράσματα

Η αντίθεση ισοσυλλαβισμού – ανισοσυλλαβισμού αποτελεί στο σύστημα της ΚΝΕ αλλά και διαχρονικά μία τάση προς αναλυτικότερη μορφολογία (πρβ. και σύνταξη) και σαφέστερη διάκριση της μορφηματικής δομής. Στο σύστημα των επιπέδων της γλώσσας, η ΚΝΕ τη χρησιμοποιεί για λεπτές διακρίσεις σημασίας και φορτίσεις, ιδίως σε αντιθέσεις δημοτικών – λαϊκών – λόγιων – ξένων – διαλεκτικών στοιχείων.

Βιβλιογραφία

- Σετάτος, Μ. 1998. «Ρίζα και θέμα στην κοινή νεοελληνική», στο *Σημειολογικές και γλωσσολογικές μελέτες. Τιμητικός τόμος Μ. Σετάτου. ΕΕΦΣΠΘ. Περίοδος Β΄, Τεύχος Τμήματος Φιλολογίας. Παράρτημα*. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ, 174–181.
- Triandaphyllidis, Μ. 1949. «L'anisosyllabisme dans la déclinaison néogrecque (Résumé)», *Βυζάντιον* 19, 289–290. [Επανάκδ. στα *Άπαντα* τ. 2, 1963, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 241–242.]
- Τριανταφυλλίδης, Μ. 1991. *Νεοελληνική γραμματική (της δημοτικής)*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη].
- Χατζιδάκις, Γ. 1907. *Μεσαιωνικά και νέα ελληνικά*, τ. 2. Αθήνα: Σακελλάριος.